

Зоряна Галаджун

Національний університет “Львівська політехніка”,

вул. С. Бандери, 12, Львів

zoriana.v.haladzhun@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-3487-6057

АУДИТОРІЯ ПРАВОВОЇ ПРЕСИ ДЛЯ ФАХІВЦІВ-НЕ-ЮРИСТІВ

© Зоряна Галаджун, 2025

Правова інформованість, яка є сукупністю “достовірних знань про діюче право та способи його реалізації в конкретних відносинах” [2], покликана формувати та підвищувати компетентність фахівців, які з огляду на свої професійні обов’язки постійно ними керуються.

Метою дослідження є виокремлення аудиторних особливостей правових пресових видань України, які сприяють виробленню правової грамотності фахівців не юридичних професій.

Для розв’язання завдань дослідження та досягнення мети використано загально-наукові та спеціальні методи, зокрема порівняльний – задля виявлення на основі зібраних даних тенденцій формування аудиторії правових видань для фахівців-не-юристів; індуктивний – задля узагальнення виявлених тенденцій та формулювання висновків; типологізаційний – задля диференціації інформації відповідно до поділу видань за встановленими критеріями та виокремлення портрета читача видання. Під час вирішення окремих завдань дослідження на різних його етапах використано емпіричні та теоретичні прийоми: спостереження, опис, класифікація та систематизація тощо.

Преса для фахівців-не-юристів виходила для представників різних спеціальностей та посад (наприклад, газети: “Адвокат бухгалтера”, “Праця та зарплата”, “Кадри і зарплата”, “Консультант кадровика”; журнали: “Кадровик UA”, “Кадровик України”, “Праця і закон”, “Оплата праці”, “Практика управління закладом освіти” та інші), а також і для представників цілих галузей (наприклад, журнали: “Держслужбовець”, “Право військової сфери”; бюлетень “Редукціон”).

Загалом ми спробували виокремити портрет читача пресодруків, що виходили для представників певних спеціальностей/посад, з’ясувати за допомогою нормативних документів чинні кваліфікаційні вимоги до їх посад. Отож підтверджено, що читачем правової преси для кадровиків здебільшого є особа, яка має відповідний освітній рівень (для посад керівників – повна вища освіта (магістр чи спеціаліст), стаж роботи за спеціальністю, для не керівників – базова або неповна вища освіта (бакалавр чи молодший спеціаліст). Щодо портрета читача видань для представників різних галузей, то виокремити його не завжди можна, оскільки в кожній галузі працюють особи на різноманітних посадах, частина з яких потребує високого освітнього рівня, стажу роботи на відповідних посадах, інші – мають встановлені вимоги, для яких достатнім є наявність неповної вищої освіти чи

середньо спеціальної, а частина – зовсім не потребує спеціалізованих знань, підтверджених дипломом.

Ключові слова: спеціалізована преса, видання України, правова преса, газети, журнали, аудиторія видання, портрет читача.

Вступ. Як правильно зазначає дослідниця І. В. Антошина, правова інформованість є нині надзвичайно актуальною і потребує значної уваги спеціалістів, оскільки одним із чинників, які підкреслюють її проблемні питання, є значна кількість прийнятих нормативно-правових актів, змін та доповнень до них. Стежити за цими новаціями складно навіть фахівцю-юристу. Однак саме від підвищення рівня правових знань залежить рівень дотримання законів, правопорядок у державі, соціальна активність громадян. Дослідниця спирається на визначення, що правова інформованість є сукупністю достовірних знань про чинне право та способи його реалізації в конкретних відносинах. І саме вона покликана підвищити компетентність громадян та посадових осіб, сформувати новий тип правового мислення особистості як необхідну умову її життєдіяльності в умовах сучасного життя [2]. Враховуючи, що до чинних нормативно-правових актів постійно приймають зміни та доповнення, за якими необхідно стежити та вміти правильно їх інтерпретувати, особливо складно фахівцю-не-юристу – особі, діяльність якої регулюється багатьма правовими актами, і їх знання та виконання є обов'язковою вимогою до професії (посади).

Серед багатьох форм правового інформування, поряд з інформуванням шляхом впливу юридичної практики, консультації юристів, читанням законів та спеціальної літератури, міжособистісним спілкуванням на правові теми, які виокремлюють автори монографії “Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні” (Л. М. Герасіна, О. Г. Данільян, О. П. Дзьобань та ін.), саме правове інформування через медіа посідає чільне місце у цьому переліку [10, с. 320].

Постановка проблеми. Під час формування контенту спеціалізованого видання редакційні колективи намагаються максимально врахувати інтереси своєї аудиторії, насамперед через вивчення всього спектра покладених професійних обов'язків, а також і через стиль викладення матеріалів, який буде доступний до розуміння фахівцеві певного рівня підготовки. Дослідження портрета читача правової преси для фахівців-не-юристів звертає увагу на важливість цього аспекту під час формування контенту видання, що в майбутньому буде сприяти його розвитку та популярності.

Актуальність дослідження. Для допомоги фахівцю-не-юристу впродовж років відновленої незалежності розпочинали свою діяльність різні редакційні колективи, зокрема й пресові. Серед таких видань були як газети та журнали, так і бюлетені. Незважаючи на активне наукове опрацювання контенту пресових медіа, залишається недослідженою аудиторія пресових правових видань загалом, а також читачі видань, які були зорієнтовані на правове інформування фахівців-не-юристів.

Для розв'язання завдань дослідження та досягнення мети використано загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема порівняльний – задля виявлення на основі зібраних даних тенденцій формування аудиторії правових видань для фахівців-не-юристів; індуктивний – задля узагальнення виявлених тенденцій та формулювання висновків; типологізаційний – задля диференціації інформації відповідно до поділу видань за встановленими критеріями та виокремлення портрету читача видання. Під час вирішення деяких завдань дослідження також застосовувалися емпіричні та теоретичні методи, такі як спостереження, опис, класифікація та систематизація.

Формулювання мети та завдань дослідження. Метою дослідження є виокремлення аудиторних особливостей правових пресових видань України, що були покликані формувати та/або підвищувати правову грамотність фахівців-не-юристів.

Для досягнення мети визначено такі завдання:

- проаналізувати самоописи видань, визначити основні завдання редакційних колективів;
- вивчити нормативні вимоги до посад, професійні інтереси яких покликані задовольняти обрані для дослідження видання, виокремити портрет їхнього читача.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Упродовж останніх років вивченням контенту видань для фахівців-не-юристів були присвячені праці автора цієї статті – З. В. Галаджун, зокрема такі, в яких була здійснена спроба проаналізувати тематико-типологічні ознаки спеціалізованої юридичної газети для фахівця-не-юриста “Радник старости” [7], вивчити особливості формування правових знань у журналі для дітей і підлітків “Абетка права” [9], виокремити аудиторні особливості спеціалізованого видання “Юридична практика” та сформувати портрет її читача [8].

Виклад основного матеріалу. Правова преса для фахівців-не-юристів виходила як для представників різних спеціальностей та посад (бухгалтерів, економістів, кадровиків, керівників підприємств та інших), так і для представників цілих галузей (працівників агропромислового комплексу, атомної галузі, будівельного сектора, військової сфери, вугільної промисловості, державної служби, підприємців, фахівців сфери місцевого самоврядування, транспортної галузі та інших). Такий розподіл ми вважаємо виправданим через те, що преса для фахівців різних спеціальностей спрямовувала свій контент на допомогу у виконанні посадових обов’язків в межах певної професії (наприклад, бухгалтера чи кадровика) або й для ширшого кола зацікавлених осіб.

Однією із спеціальностей/посад, яка чи не найбільше забезпечена правничою пресою, є бухгалтери та економісти підприємств, установ, організацій. Для допомоги у практичній діяльності працівникам як державної, так і приватної сфери економіки впродовж років виходили газети “Адвокат бухгалтера” (Дніпро, 2002–2013), “Кадри і зарплата” (Київ, 2014–2022), “Праця та зарплата” (до 2019 – “Праця і зарплата”), журнали: “Баланс” (Дніпро, 1994), “Баланс-Бюджет” (Київ, 2001), “Баланс-Агро” (Київ, 1999–), “Оплата праці” (Харків, 1995–), інформаційний бюлетень “Редукціон” (Харків, 1995–2017, далі лише електронний формат).

Про те, як визначає свою аудиторію конкретне видання, дізнаємося, зокрема, з його самоопису. До прикладу редакція газети “Адвокат бухгалтера” створює контент для бухгалтерів, керівників та юристів підприємств [1], автори газети “Праця та зарплата” також вважають, що подана інформація буде корисною для роботи працівників кадрових служб [31]. Редакція газети “Кадри і зарплата” бачить основною своєю аудиторією головних бухгалтерів підприємств, але вказує, що “питання кадрів та оплати праці завжди стоять поряд” [23]. Подібні аудиторні спрямування також має газета “Праця і зарплата”, яка, вмістивши анонс – “Консультації з питань оплати праці, трудового законодавства, бухгалтерського обліку, оподаткування” [31], вказує, що своїми читачами бачить працівників кадрової служби та бухгалтерії. Часописи “Баланс”, “Баланс-Бюджет” та “Баланс-Агро” своїми читачами визначили працівників бухгалтерських та фінансово-економічних служб, керівників та юристів, а “Баланс” ще і кадровиків та працівників казначейства [5], [4], [3]. Крім того, як зазначив головний редактор видання “Баланс-Агро”, їхня тематика спрямована також на керівників сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств. Редакція журналу “Оплата праці” створює контент, корисний для бухгалтера та економіста, фахівця відділу кадрів комерційних або бюджетних організацій [28].

Відрізняється у цій групі інформаційний бюлетень “Редукціон”, який працював для тих читачів, що брали участь у постачанні товарів, робіт та послуг за державні кошти [34], тобто чіткої вказівки на конкретну посаду, яку може обіймати зацікавлена у такій інформації особа на підприємстві, немає. Закон України “Про публічні закупівлі” [17] від 2016 р. не встановив вимог до професійних компетентностей таких осіб, лише у 2019 р. Міністерство соціальної політики України наказом № 234 затвердило професійний стандарт “Фахівець з публічних закупівель”, де визначили перелік трудових функцій та професійних компетентностей, яким має відповідати особа, що претендує на цю посаду –

участь у плануванні потреб та видатків, планування закупівель, організація та проведення закупівель, участь у договірній роботі, аналіз проведених закупівель, виконання супровідних функцій та взаємодія з контролюючими органами, робота в електронній системі закупівель [27].

До прийняття стандарту експерти з державних закупівель рекомендували ввести до складу тендерних комітетів представників юридичних, бухгалтерських, планово-аналітичних відділів та служб господарського забезпечення або, в іншому випадку, – створити регламент їх взаємодії [26]. У вимогах до посад бухгалтерів та юристів є повна або базова вища освіта (бухгалтер [6], юрист [32]), знання законодавства України, високе почуття відповідальності, наполегливість, ініціативність та інші важливі риси, зокрема, як вказали видавці газети “Адвокат бухгалтера”, – для професіоналів з активною життєвою позицією, який хоче і може відстоювати свої законні права [1]. Щодо посади керівника, то, якщо для обіймання посади у державній сфері економіки вища освіта теж є обов’язковою вимогою [33], то у приватній така вимога не може бути встановлена, оскільки кожна людина має право, відповідно до Конституції України, займатися підприємницькою діяльністю через заснування підприємств у дозволених законом організаційно-правових формах і так реалізувати свій фізичний чи/та інтелектуальний потенціал з метою отримання прибутку.

Сутність, зміст та призначення свободи підприємництва виражаються через його принципи, основні з яких закріплені у ст. 44 ГК України: вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності; самостійного формування підприємцем програми діяльності; вільного найму підприємцем працівників; вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом; самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на власний розсуд та інших [11, 12].

Виданнями, що своєю діяльністю допомагали вирішувати практичні завдання працівникам кадрових служб підприємств, були, зокрема, газета “Консультант кадровика” (Київ, 2011–2022) та журнали “Кадровик UA” (до 2018 “Довідник кадровика”) (Київ, 2002–), “Кадровик України” (Київ, 2006–), “Праця і закон” (Київ, 2003–2014). Аудиторія всіх перерахованих видань повністю відповідає їхній назві – це працівники кадрових служб та відділів: “Консультант кадровика” – для щоденної практичної роботи кадровика [21], “Кадровик UA” – провідне професійне кадрове видання на ринку України [24], “Кадровик України” – для кадровиків, юристів, менеджерів з персоналу й інших фахівців HR служб [24], “Праця і закон” – відповідає на професійні питання фахівців відділу кадрів [30]. Лише часопис “Кадровик України” до своєї аудиторії ще зараховує юристів. На підприємствах, в установах та організаціях різних форм власності по-різному називаються посади, працівники на яких займаються доббором та оформленням нових працівників, переведенням та звільненням тих, хто вже має визначений правовий зв’язок з ними. Зокрема, у Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників виокремлено такі: начальник відділу кадрів, директор з персоналу, менеджер з персоналу, інспектор з кадрів тощо. Звичайно, ми розуміємо, що вони не завжди рівноцінні, оскільки охоплюють як керівні, так і не керівні посади, але щодо кола питань, в яких мають орієнтуватися особи, що претендують на цю посаду, є, крім іншого, вимога знати: законодавчі та нормативно-правові акти, методичні матеріали з обліку і руху персоналу, законодавство про працю, порядок оформлення пенсій, ведення і зберігання трудових книжок і особових справ працівників, організаційно-розпорядчі документи, чинне законодавство про прийняття, переведення та звільнення працівників, порядок установа назв професій працівників, загального і безперервного стажу роботи, пільг, компенсацій та інші [33]. Щодо вимог до рівня освіти таких осіб, то залежно від того, чи це керівна посада, особа на якій має ще й організовувати роботу відділу/групи, чи не керівна, вони є різними: для керівників – повна вища освіта (магістр чи спеціаліст), стаж роботи за спеціальністю, для не керівників – базова або неповна вища освіта (бакалавр чи молодший спеціаліст).

Для керівників, тобто посадових осіб, які наділені адміністративною владою щодо колективу, який вони очолюють, і які здійснюють внутрішньоорганізаційне управління ними [37, с. 82], виходили, разом з іншими, також часописи “Практика управління закладом освіти” (Київ, 2006–2023

(далі – електронний формат)), “Практика управління дошкільним закладом” (Київ, 2011–2023 (далі – електронний формат)) та “Роботодавець” (Київ, 2003–2022 (18 лютого)). Заклад освіти, відповідно до Закону України “Про освіту” (далі – Закон), очолює керівник, який “здійснює безпосереднє управління закладом і несе відповідальність за освітню, фінансово-господарську та іншу діяльність закладу освіти” [16]. Аналіз повноважень керівника (директора) закладу освіти (ч. 3 ст. 26) менше вказує на необхідність володіння ним фаховими педагогічними компетентностями, а більше на його правові знання, оскільки організація діяльності закладу, призначення на посаду та звільнення з посади працівників, визначення їх функціональних обов’язків, вирішення питань фінансово-господарської діяльності, сприяння та створення умов для діяльності органів самоврядування та інше потребує від нього знання та розуміння тих нормативних положень, що унормовують таку роботу. Крім того, оскільки він представляє заклад у стосунках з органами держави, місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами та має право діяти без довіреності (в межах своїх повноважень), то така висока відповідальність має бути підкріплена юридичними знаннями. Закон встановлює, що претендент на таку посаду повинен мати вищу освіту та знати державну мову, а інші, додаткові кваліфікаційні вимоги визначаються спеціальними законами та установчими документами закладу освіти, які, як вказано, зокрема, у Законі України “Про дошкільну освіту” розробляються на підставі Конституції України, Закону та Положення про дошкільний заклад, що затверджується Кабінетом міністрів України [15]. Як зазначає редактор видання “Практика управління закладом освіти”, “на запит директорів шкіл редакція що номери подає важливі справи з посиланнями на нормативні документи й основними акцентами”.

Щодо аудиторних особливостей журналу “Роботодавець”, то, враховуючи визначення поняття – назви журналу, це є, за трактуванням Юридичної енциклопедії: 1) як власник підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, виду діяльності, господарювання та галузевої належності або уповноважений ним орган, який найняв працівника за трудовим договором (контрактом). Це може бути і фізична особа, яка використовує найману працю; 2) як посадова особа, яка виконує владні повноваження у межах конкретного підприємства, як її керівник, що уповноважений виконувати від імені підприємства юридичні дії, спрямовані на встановлення, зміну чи припинення трудових відносин. Його правовий статус визначається статутом підприємства [37, с. 338]. Тобто це посадова особа, якій власник (засновник) делегував повноваження з вчинення юридичних дій з приводу діяльності підприємства: укладення угод, прийом/переведення/звільнення працівників та інше. Якщо підприємство засноване на державній формі власності, то власником є держава, а роботодавцем – найнята на виконання певних функцій держави особа з відповідними повноваженнями. Можливе збігання в одній особі власника (засновника) та посадової особи, яка виконує функції роботодавця, це коли засноване на приватній формі власності підприємство очолює той, хто його створив. Аудиторією часопису є власники/засновники підприємств, установ та організацій, які мають повноваження приймати юридично значущі дії від імені підприємства та приймати/переміщувати/звільняти найманих працівників. Гасло видання “Завжди на твоєму боці”, історія створення Спілки (засновника) та її просвітницька діяльність, вивчення ними аналогічного закордонного досвіду, вплив на прийняття нових та зміну існуючих законів для бізнесу демонструє не лише бажання засновника інформувати свою аудиторію – роботодавців України, а й активно включається у зміну існуючого порядку на охорону та захист їхніх прав [35].

З розвитком підприємництва виокремилася значна частина осіб, які потребували фахової юридичної підтримки у здійсненні своєї “самостійної, ініціативної, систематичної, на власний ризик господарської діяльності” [ст. 42 ГКУ], – підприємців, яких Френк Найт вважав ключовою фігурою в ринковій економіці. Як зазначає дослідник В. О. Іванченко у статті “Узагальнення наукових поглядів на теорію підприємництва”, “різноманіття підходів до тлумачення поняття “підприємництво”, виведення нових теорій та адаптування вже розроблених до сучасної економічної ситуації та вимог сьогодення підтверджують, що саме підприємництво є двигуном, який рухає економіку та суспільство більшості країн, а економіка країни функціонує завдяки підприємництву” [20]. Від

початку відновленої незалежності України ще у 1991 році поряд з іншими таку функцію виконували газета “Консультант приватного підприємця” (Київ, 2002–2022 – далі електронний формат) та журнал “Власне діло” (2008–2014). Свою аудиторію цей пресодрук визначив у назві видання – приватні підприємці, тобто особи, які, відповідно до статті 42 Конституції України, скористалися своїм правом на зайняття підприємницькою діяльністю, не забороненої законом. Існують певні вимоги до таких осіб, це вік – не молодше як 18 років, повна цивільна дієздатність, пройти державну реєстрацію та не мати заборон відповідно до закону (окремі категорії державних службовців, військовослужбовців, працівники правоохоронних органів, члени урядових організацій чи ті, хто має заборону на підставі судового рішення). Слово “приватний” означає, що контент видання орієнтований на тих, хто заснував своє підприємництво на основі приватної власності, як і у часописі “Власне діло”. Тобто це категорія людей, які створили власний бізнес і у зв’язку з цим потрапили у фінансові стосунки з державою, оскільки саме вона визначає систему оподаткування та ставки податків та зборів, порядок реєстрації та звітності, прийом та звільнення найманих працівників та багато іншого. Не кожен, хто займається власною господарською діяльністю, до її початку мав достатньо знань для цього, тому заснування такого виду видання було та залишається актуальним. Зокрема, газета “Консультант приватного підприємця” позиціонує себе як “податковий путівник для приватних підприємців та їхніх бухгалтерів” [22].

Окремою групою видань є преса для військових, що у нашому дослідженні представлена журналом “Право військової сфери” (Київ, 2005–2007). Видавці журналу вважали, що він “розрахований на тих, хто проходить військову службу чи проходили її раніше, а також для всіх тих, хто має стосунок до військової сфери чи виявляє до неї зацікавленість” та буде корисним насамперед “командирам всіх рівнів, радникам-юристам, фахівцям відділів кадрів та стройових відділів, курсантам та слухачам, а також працівникам Збройних Сил України через те, що оперативно друкуватиме інформацію про зміни та здобутки у нормативно-правовому полі стосовно військової сфери” [29]. Отже, основною аудиторною групою є військовослужбовці, які у редакції Закону України “Про військовий обов’язок і військову службу” є особами, які проходять військову службу (п. 9 ст. 1). Військовослужбовці поділяються на рядовий, сержантський, старшинський та офіцерський склад, а військові посади (штатні посади, що підлягають заміщенню військовослужбовцями) і відповідні їм військові звання передбачаються у штатах (штатних розписах) військових частин, кораблів, органів військового управління, установ, організацій, закладів фахової передвищої військової освіти, вищих військових навчальних закладів та військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти [18]. Тобто контент видання формувався за загальною ознакою – для осіб, що є військовослужбовцями чи були ними, незалежно від того, до якого складу (рядового, сержантського, старшинського чи офіцерського) належали і яку посаду обіймали.

Ще однією групою преси, яка виходила на допомогу фахівцям у певній галузі, були газети “Місцеве самоврядування” (Харків, 2009–2022) та “Радник старости” (Харків, 2002–2022). Ці пресодруки своєю цільовою аудиторією бачили насамперед керівників територіальних громад (старост, голів місцевих рад), газета “Радник старости” – ще й інших працівників органів місцевого самоврядування, а також осіб, які були зацікавлені у налагодженні діяльності на місцевому рівні [25], а “Місцеве самоврядування” – ще й депутатів місцевих рад та керівників комунальних підприємств. Відповідно до положень Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” первинним суб’єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень є територіальна громада села, селища, міста.

Територіальну громаду утворюють жителі, об’єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об’єднання жителів кількох сіл, селищ, міст, що мають єдиний адміністративний центр [19, ст. 1], а головною посадовою особою територіальної громади є сільський, селищний, міський голова [19, ст. 12]. Крім того, в межах певного старостинського округу (що містить не менше як 500 жителів) жителі громади можуть обирати старосту, який буде діяти в інтересах громади та представляти її

інтереси [19, ст. 54/1]. Працівниками органів місцевого самоврядування, аналізуючи положення закону, є її посадові особи, тобто ті, які працюють в органах місцевого самоврядування, мають відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримують заробітну плату за рахунок місцевого бюджету. Отже, аудиторією видань є старости, голови місцевих рад, їх заступники, секретарі ради, керівники та працівники відділів та управлінь відповідної ради. Тож зміст газети формується відповідно до інформаційних потреб цієї групи. Кожна посада в групі має відмінні вимоги до претендентів, наприклад, для посад голови ради та старости – громадянство України та вік не молодше як вісімнадцять років, інші вимоги щодо рівня освіти, фаху, стажу – не ставляться [36].

Засновники журналу “Держслужбовець” – першого журналу прикладного характеру з питань державної служби та служби в органах місцевого самоврядування зазначають, що він призначений для керівників апарату, служб управління персоналом та юридичним службам в органах державної влади та місцевого самоврядування [13]. Згідно з нормами Закону України “Про державну службу” державним службовцем є громадянин України, який обіймає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов’язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [14]. Закон перелічує державні органи, що належать до державної служби, це і секретаріат Кабінету міністрів України, міністерства та інші центральні органи виконавчої влади, місцеві державні адміністрації, органи прокуратури, органи військового управління, органи дипломатичної служби та інші. Такий широкий список посад не дає можливості виокремити портрет читача видання, оскільки вимоги щодо рівня освіти, стажу роботи, кваліфікації та інших критеріїв до посади працівників дуже відрізняються. Єдиним узагальненим критерієм є робота в системі державної служби. Незрозумілим залишається те, чому редакція своєю аудиторією також виокремила органи місцевого самоврядування, адже законодавство про державну службу і місцеве самоврядування суттєво відрізняються.

Висновки. Зазначимо, що правова преса для фахівців-не-юристів виходила як для представників різних спеціальностей та посад (газети: “Адвокат бухгалтера”, “Праця та зарплата”, “Кадри і зарплата”, “Консультант кадровика”; журнали: “Кадровик UA”, “Кадровик України”, “Праця і закон”, “Оплата праці”, “Практика управління закладом освіти”), так і для представників цілих галузей (журнали: “Держслужбовець”, “Право військової сфери”, бюлетень “Редукціон”). Такий розподіл ми вважаємо виправданим через те, що правова преса для фахівців різних спеціальностей сприяла покращанню юридичної грамотності представників певної професії або підтримувала значно ширше коло зацікавлених осіб в отриманні правових знань.

Спільним для цих видань є те, що всі вони формували контент, що розкривав специфіку чинного правового поля, унормовував професійні / галузеві аспекти їх діяльності та формував правильне їх розуміння та використання у роботі, а також окреслював правовий статус професії/посади, галузі (права, обов’язки, гарантії діяльності, відповідальність).

У процесі дослідження з’ясовано, що частина видань для конкретних спеціальностей та посад орієнтувалася на інтереси відразу кількох професійних груп, як от, наприклад, бухгалтера/керівника/юриста (газети: “Адвокат бухгалтера”, “Праця і зарплата”; журнали: “Баланс”, “Баланс-бюджет”, “Баланс-Агро”); кадровика та бухгалтера (газети: “Кадри і зарплата”), підприємця та бухгалтера (газета “Консультант приватного підприємця” та журнал “Власне діло”) та інші.

Прикметно, що для пресодруків, які виходили для представників певних спеціальностей та посад, сформовано портрет “власного” читача, з’ясовано за допомогою нормативних документів чинні кваліфікаційні вимоги до їх посад. Отже, підтверджено, що читачем правової преси здебільшого є особа, яка має відповідний освітній рівень (для посад керівників – повна вища освіта (магістр чи спеціаліст), стаж роботи за спеціальністю, для не керівників – базова або неповна вища освіта

(бакалавр чи молодший спеціаліст). Щодо портрета читача видань для інших галузей, то виокремити його не завжди можна, оскільки в кожній галузі працюють особи на різноманітних посадах, частина з яких потребує високого освітнього рівня, стажу роботи на відповідних посадах, інші – мають встановлені вимоги, для яких достатнім є наявність неповної вищої освіти чи середньо-спеціальної, а частина – зовсім не потребує спеціалізованих знань, підтверджених дипломом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адвокат бухгалтера. LIGA 360. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/EDABOUT#>.
2. Антошина І. В. Інформаційна функція права як основа правової інформованості в Україні. *Lex portus*. 2017. № 1. С. 134–146. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2017_1_14.
3. Баланс. “Баланс” група компаній. URL: <https://balance.ua/publishing/balans-prakticheskiy-gurnal-dlya-buhgaltera>.
4. Баланс-Агро. “Баланс” група компаній. URL: <https://balance.ua/publishing/balans-agro/>.
5. Баланс-Бюджет. “Баланс” група компаній. URL: <https://balance.ua/publishing/balans-budget>.
6. Бухгалтер. Підбір кадрів і вимоги до сучасного бухгалтера. Професійна етика бухгалтера. URL: https://pidru4niki.com/1595090764563/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/pidbir_kadriv_vimogi_suchasnogo_buhgaltera_profesiyna_etika_buhgaltera#google_vignette.
7. Галаджун З. В. “Радник старости” як модель юридичної газети для нефахівців. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: журналістика*. 2023. № 2 (6). С. 55–65.
8. Галаджун З. В. Аудиторні особливості спеціалізованої преси (на прикладі газети “Юридична практика”, Київ, 1995-). *Образ*. 2024. Вип. 3 (37). С. 6–16.
9. Галаджун З. Representation of legal information in a legal journal for school children. *Вісник Національного університету “Львівська політехніка”: журналістика*. 2023. № 1 (5). С. 16–22.
10. Герасіна Л. М., Данильян О. Г., Дзьобань О. П. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні : монографія. Харків : Право, 2009. 352 с.
11. Глібо С. В., Гречко О. А. Конституційні гарантії права на підприємницьку діяльність. *Право та інноваційне суспільство*. 2019. № 2 (13). URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Hlibko_Hrechko13.pdf.
12. Господарський кодекс України : офіц. текст. Харків : Одиссей, 2007. 240 с.
13. Держслужбовець. Factor.UA. URL: <https://buhgalter.com.ua/ru/other/editions/budget/derzhsluzhbovets/?amp>.
14. Закон України “Про державну службу”. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.
15. Закон України “Про дошкільну освіту”. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>.
16. Закон України “Про освіту”. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
17. Закон України “Про публічні закупівлі”. Верховна рада України. 25.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.
18. Закон України “Про військовий обов’язок і військову службу”. Верховна рада України. [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
19. Закон України “Про місцеве самоврядування в Україні”. Верховна рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
20. Іванченко В. О. Узагальнення наукових поглядів на теорію підприємництва. *Причорноморські економічні студії*. 2019. № 42. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/6.pdf.
21. Консультант кадровика. Професійні видання. URL: <https://profprensa.com/vydannya/consultant-kadrovika/>.
22. Консультант приватного підприємця. Про газету. URL: <http://kchp.com.ua/o-gazete.html>.
23. Кадри і зарплата. Кадровик.UA. URL: <https://surl.li/riidva>.
24. Кадровик UA. Про нас. URL: <https://surl.li/ejicne>.
25. Місцеве самоврядування. URL: <https://buhgalter.com.ua/other/editions/budget/mistseve-samovryaduvannya/>.
26. Матвійчук А. Організація роботи тендерного комітету (уповноваженої особи): від “А” до “Я”. Радник у сфері публічних закупівель. URL: <https://surl.li/tpklmx>.

27. Наказ Мінсоцполітики “Про затвердження професійного стандарту “Фахівець з публічних закупівель”. Міністерство соціальної політики України. 18.02.2019. URL: <https://surl.li/zgbyevev>.
28. Оплата праці. Factor. URL: <https://surl.li/nylxve>.
29. Право військової сфери. Азимут Україна. URL: http://www.azimut-ukraine.com/pravo/about_magazine.html.
30. Праця і закон. № 3. 2015 р.
31. Праця та зарплата. Державне підприємство по розповсюдженню періодичних видань “ПРЕСА”. URL: <https://presa.ua/pub/publisher/view/id/172139/>.
32. Професія “юрист”: все про роботу. Education.UA. URL: <https://www.education.ua/professions/law-agent/>.
33. Про затвердження Випуску 1 “Професії працівників, що є загальними для всіх видів економічної діяльності” Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України. 29.12.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>.
34. Редукціон. Інститут державних закупівель. URL: <http://procurement.in.ua/ru/pages/2348/>.
35. Роботодавець. Роботодавець.org.UA. URL: <https://robotodavets.org.ua/>.
36. Щодо кваліфікаційних вимог до посади старости та посадової інструкції. Лист міністерства соціальної політики України від 05.09. 2016. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2016/november/issue-11/article-23137.html>.
37. Юридична енциклопедія / ред. Ю. С. Шемшученко та ін. ; НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ : Вид-во “Українська енциклопедія” ім. М. П. Бажана, 1998–2004.

REFERENCES

1. Advokat bukhhaltera. LIGA 360. [The accountant’s lawyer. LIGA 360]. (2024). Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/EDABOUT#>.
2. Antoshyna, I. V. (2017). Informatsiina funktsiia prava yak osnova pravovoi informovanosti v Ukraini [The informational function of law as the basis of legal awareness in Ukraine]. Lex portus, 1, 134–146. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/LP_2017_1_14.
3. Balans. [Balance]. (2025). Retrieved from <https://balance.ua/publishing/balans-prakticheskiy-gurnal-dlya-buhgaltera>.
4. Balans-Agro. [Balance-Agro]. (2025). Retrieved from <https://balance.ua/publishing/balans-agro/>.
5. Balans-Byudzheta. [Balance-Budget]. (2025). Retrieved from <https://balance.ua/publishing/balans-budget>.
6. Bukhhalter. Pidbir kadriv i vymohy do suchasnoho bukhhaltera. Profesijna etyka bukhhaltera [Accountant. Recruitment and requirements for a modern accountant. Professional ethics of an accountant]. (2025). Retrieved from https://pidru4niki.com/1595090764563/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/pidbir_kadriv_vimogi_suchasnogo_buhgaltera_profesiyna_etika_buhgaltera#google_vignette.
7. Haladzhun, Z. V. (2023). “Radnyk starosty” yak model yurydychnoi hazety dlya nefakhivtsiv [“Elder’s adviser” as a model of a legal newspaper for non-professionals]. Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”: Zhurnalistyka, 2(6), 55–65.
8. Haladzhun, Z. V. (2024). Audytorni osoblyvosti spetsializovanoi presy (na prykladi hazety “Yurydychna praktyka”, Kyiv, 1995-) [Audience characteristics of specialized press (on the example of the newspaper “Legal Practice”, Kyiv, 1995-)]. Obraz, 3(37), 6–16.
9. Haladzhun, Z. (2023). Representation of legal information in a legal journal for school children. Visnyk Natsionalnoho universytetu “Lvivska politekhnika”: Zhurnalistyka, 1(5), 16–22.
10. Herasina, L. M., Danylyan, O. H., & Dzioban, O. P. (2009). Pravosvidomist i pravova kultura yak bazovi chynnnyky derzhavotvorchoho protsesu v Ukraini: Monohrafiia [Legal consciousness and legal culture as basic factors of the state-building process in Ukraine: Monograph]. Kharkiv : Pravo.
11. Hlibko, S. V., & Grechko, O. A. (2019). Konstytutsijni harantii prava na pidpriemnytsku diialnist [Constitutional guarantees of the right to entrepreneurial activity]. Pravo ta innovatsijne suspilstvo, 2(13). Retrieved from http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2019/12/Hlibko_Grechko13.pdf.
12. Hospodarskyi kodeks Ukrainy [Commercial Code of Ukraine]. (2007). Kharkiv : Odissei.
13. Derzhsluzhbovets. Factor.UA. [Civil servant. Factor.UA]. (2025). Retrieved from <https://buhgalter.com.ua/ru/other/editions/budget/derzhsluzhbovets/?amp>.
14. Zakon Ukrainy “Pro derzhavnu sluzhbu”. Verkhovna Rada Ukrainy. [Law of Ukraine “On Civil Service”]. (2016). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.

15. Zakon Ukrainy "Pro doshkilnu osvitu". Verkhovna Rada Ukrainy. [Law of Ukraine "On Preschool Education"]. (2024). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>.
16. Zakon Ukrainy "Pro osvitu". Verkhovna Rada Ukrainy. [Law of Ukraine "On Education"]. (2017). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
17. Zakon Ukrainy "Pro publichni zakupivli". Verkhovna Rada Ukrainy. [Law of Ukraine "On Public Procurement"]. (2015). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.
18. Zakon Ukrainy "Pro viiskovi oboviazok i viiskovu sluzhbu". Verkhovna Rada Ukrainy. [Law of Ukraine "On Military Duty and Military Service"]. (1992). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12#Text>.
19. Zakon Ukrainy "Pro mistseve samovriaduvannia v Ukraini". Verkhovna Rada Ukrainy. [Law of Ukraine "On Local Self-Government in Ukraine"]. (1997). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
20. Ivanchenko, V. O. (2019). Uzahalnennia naukovykh pohliadiv na teoriyu pidpriemnytstva [Generalization of scientific views on the theory of entrepreneurship]. Prychornomorski ekonomichni studii, 42. Retrieved from http://bses.in.ua/journals/2019/42_2019/6.pdf.
21. Konsultant kadrovika. Profesiini vydannia. [HR Consultant. Professional Publications]. (2025). Retrieved from <https://profpressa.com/vydannia/consultant-kadrovika/>.
22. Konsultant pryvatnoho pidpriiemtsia. Pro hazetu. [Private Entrepreneur Consultant. About the Newspaper]. (2022). Retrieved from <http://kchp.com.ua/o-gazete.html>.
23. Kadry i zarplata. Kadrovik.UA. [HR and Salaries. HR Specialist.UA]. (2025). Retrieved from <https://surl.li/riidva>.
24. Kadrovik UA. Pro nas. [HR Specialist UA. About Us]. (2025). Retrieved from <https://surl.li/ejicne>.
25. Mistseve samovriaduvannia. [Local Self-Government]. (2025). Retrieved from <https://buhgalter.com.ua/other/editions/budget/mistseve-samovryaduvannya/>.
26. Matviichuk, A. (2017). Orhanizatsiia roboty tendernoho komitetu (upovnovazhenoi osoby): vid "A" do "Ya" [Organization of the work of the tender committee (authorized person): from "A" to "Z"]. Radnyk u sferi publichnykh zakupivel. Retrieved from <https://surl.li/tpklmx>.
27. Nakaz Minsotspolityky "Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu "Fakhivets z publichnykh zakupivel". Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy. [Order of the Ministry of Social Policy "On the approval of the professional standard 'Public Procurement Specialist'"]. (2019). Retrieved from <https://surl.li/zgbyev>.
28. Oplata pratsi. Factor. [Salary Payment. Factor]. (2025). Retrieved from <https://surl.li/nylxve>.
29. Pravo viiskovoi sfery. Azimut Ukraina. [Military Law. Azimut Ukraine]. (2007). Retrieved from http://www.azimut-ukraine.com/pravo/about_magazine.html.
30. Pratsia i zakon. [Labor and Law]. (2015). No. 3.
31. Pratsia ta zarplata. DP "Presa". [Labor and Salary. State Enterprise "Press"]. (2025). Retrieved from <https://presa.ua/pub/publisher/view/id/172139/>.
32. Profesiia "yuryst": vse pro robotu. Education.UA. [Profession "Lawyer": Everything About the Job]. (2025). Retrieved from <https://www.education.ua/professions/law-agent/>.
33. Pro zatverdzhennia Vypusku 1 "Profesii pratsivnykiv, shcho ye zahalnymy dlia vsikh vydiv ekonomichnoi diialnosti" Dovidnyka kvalifikatsiinykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. Nakaz Ministerstva pratsi ta sotsialnoi polityky Ukrainy. [On the approval of Issue 1 "Professions of workers common to all types of economic activity" of the Directory of qualification characteristics of workers' professions. Order of the Ministry of Labor and Social Policy of Ukraine]. (2004). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0336203-04#Text>.
34. Reduktsion. Instytut derzhavnykh zakupivel. [Reduction. Institute of Public Procurement]. (2025). Retrieved from <http://procurement.in.ua/ru/pages/2348/>.
35. Robotodavets. Robotodavets.org.UA. [Employer. Employer.org.UA]. (2025). Retrieved from <https://robotodavets.org.ua/>.
36. Shchodo kvalifikatsiinykh vymoh do posady starosty ta posadovoi instruktzii. Lyst Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy. [Regarding qualification requirements for the position of elder and job description. Letter of the Ministry of Social Policy of Ukraine]. (2016). Retrieved from <https://i.factor.ua/ukr/journals/ds/2016/november/issue-11/article-23137.html>.
37. Yurydychna entsyklopediia / red. Yu. S. Shemshuchenko ta in. [Legal Encyclopedia. Ed. Yu. S. Shemshuchenko et al.]. (1998–2004). Kyiv : Ukrainska entsyklopediia.

THE AUDIENCE OF THE LEGAL PRESS FOR NON-LAWYERS

Legal awareness, which is a set of reliable knowledge about the current law and the ways of its implementation in specific relations, is intended to form and enhance the competence of specialists who, by virtue of their professional duties, are constantly guided by it.

The purpose of the study is to highlight the audience features of legal press publications in Ukraine which contribute to the development of legal literacy of specialists of non-legal professions.

In order to solve the research tasks and achieve the goal, the author used general scientific and special methods, in particular: comparative – to identify, on the basis of the collected data, trends in the formation of the audience of legal publications for non-lawyers; inductive – to summarise the identified trends and formulate conclusions; typological – to differentiate information in accordance with the division of publications according to the established criteria and to identify the portrait of the reader of the publication. Empirical and theoretical methods were used at different stages of the study to solve certain research tasks: observation, description, classification and systematisation, etc.

The legal press for non-lawyers was published for representatives of various specialities and positions (for example, newspapers: “Advokat Bukhhaltera”, “Pratsia i Zarplata”, “Kadry i Zarplata”, “Konsultant Kadrovyka”; magazines: “Kadrovyyk UA”, “Kadrovyyk Ukrainy”, “Pratsia i Zakon”, “Oplata Pratsi”, “Praktyka Upravlinnia Zakladom Osvity” and others), as well as for representatives of entire industries (for example, magazines: “Derzhsluzhbovets”, “Pravo Viyskovoii Sfery”, and the bulletin “Reduktsion”).

In general, we tried to identify the portrait of the reader of the press publications issued for representatives of certain specialties/positions, and to find out, using regulatory documents, the current qualification requirements for their positions. Thus, it has been confirmed that the reader of the legal press for human resources professionals is mostly a person who has the appropriate educational level (for managerial positions – complete higher education (master’s or specialist’s degree) and work experience in the specialty, for non-managerial positions – basic or incomplete higher education (bachelor’s or junior specialist’s degree).

As for the portrait of the reader of publications for representatives of various industries, it is not always possible to distinguish it, since each industry employs people in various positions, some of which require a high level of education and work experience in the relevant positions, others have established requirements for which an incomplete higher education or secondary specialized education is sufficient, and some do not require specialized knowledge confirmed by a diploma.

Keywords: specialized press, Ukrainian publications, legal press, newspapers, magazines, audience of the publication, portrait of the reader.